

անցած էր իրմէ առաջ: Մեր միջնդարսին այս ուսումնասիրութիւնը յաջողապէս կը տարբերի հմտական, չոր, բանասիրական պրպտումէն այն միւս մեծ փաստով որ աշխատանք կատարուած է գեղեցկութեան կենդանակերպին տակ (sous le signe . . .): Այս տեսակէտէն դիտուած մեր պատմութիւնը բզգայնութիւն մը, հոգեվիճակ մը, շօշափուած իրարակներէն մը կը դառնայ, փոխանակ ձայնը թուղթ, ինչպէս որ է այնքան յամախ տնիկա պենտ իկտեան ոգովով իրագործումներուն մէջ:

Յօգանհանի ըննադատութեան միւս մասը որ նիւթ ունի ժամանակակից մեր գրական գլմբերը, ճիւղը, իր ծառայովը կ'ազգէ պատկառանքի, Կլս դառէ ի վեր անկիւս մեր մէջ երեւցող ամէն իմացական երեւոյթի շուրջ ունի իր խօսքը: Բով ըտվի դիտուած այդ քրոնիկները կը կազմեն առաջին ճշգրտաբար համայնագիտարանը մեր իմացական կեանքին:

Ասանք արդիւնքներն են որոնց մէկ մասը միայն քու էր փոխելու որեւէ ածուն ոչ միայն իր ժամանակին, այլեւ ապագային առջեւ:

«**Լուսնահին անուշ խմբերդէն ետք արտասանուեցան էջեր Յօրհեղափոխէն. Առաջինը՝ «Գեղօն ի պատիւ Հայ լեզուին», Ժառ. վարժարանի աշակերտ Գրիգոր Գասպարեանէ. Երկրորդը՝ «Օրօր Մայր Հայաստանին», Դրանիկ Դազարեանէ. Երկուքն ալ՝ յաջող եւ տպւեռորէ առգոյնուծիմամբ: Վերջին քերթուածը «Օրօր Մայր Հայաստանին», մենեբրուեցաւ Ազատ Սրկ. Երէցեանի կողմէ: Եւ ապա Ամեն. Ս. Պատուիրաբ Հայրը ըրաւ փակման խօսքը.**

Յայտնեց նախ իր սրտագին զոհունակութիւնը որ Հայ երուսաղէմ ալ Ս. Աթոռոյ հովանոյն տակ կարող եղաւ մասնակցել հայրենասէր մեծ գրագէտին եւ պատուական գործիչին յորեկանի առթիւ ազգովին զգացուած յարգանքին: Հաղորդեց թէ ինքը այսօր իսկ լուր ունեցած էր Բարիդէն թէ յորեկանը հան եղած էր մեծաշուք պատեացում մը հայ գրականութեան եւ հայ ազգին, եւ հաւաստեց թէ Յօգանհան ատար մէջ նոյն իսկ գտած պէտք է ըլլայ իր ճմարիտ զոհունակութիւնը, րանի որ իր յիսնամեայ գործունէութիւնը սնդղադար նուիրում մը միայն եղած էր այս երկուրին մարդկայնորդներուն: — Տիեզ շատ գեղեցիկի այն դատելը, զոր հոգեկոյն Դուրեան Սրագան բրած էր, պատերազմին նախորդ ատարին արդէն՝ Չօհրապի թեւադրութիւնը անոր համար մատուցած յորեկանական տօնի մը առթիւ գրուած իր մէկ նամակին մէջ, զայն գնահատելով իբրեւ շնորհալի ալմարմարով ինչ նման մը: Նկատեց թէ այդ արժանիքը, այս երկրորդը քանակականորէն ընթացքին լիւրի կրկնապատկուած, Յօգանհանը, իր ոսկեղէն յորեկանի այս թուականին, շատ ակնիկ իրաւացի փառաւորումի մը քարծնութեան վրայ կը դնէր այսօր ազգին խղճմասանքին առջեւ. ըսաւ թէ ազգը

ինքզինքն է նոյն իսկ որ կը պատուէ իր սիւնի գուլիին ընծայուած այս պատիւին մէջ: — Ընդգծել վերջ իր երկու արուեստակից քանակութիւններն կողմէ ան որ մասին իմաստասիրական եւ գրական ընծայատակուն վերլուծութեամբ յայտնուած տեսութիւնները, ինքի կանչ առաւ իր ազգին զգացումին նուիրուած մատուցուած առջեւ, որուն կենսաբանութն տարի, տիւ ու զիշեր, իբրեւ շնորհալի մը վրայ, սնդղադար հոյովում էր անոր սիրոյն կրակին դիմացը: Մտանքնիջ բրաւ զոհողութիւններուն մեծագոյնն ու մեծագիւր, զոր ինքն ալ, ինչպէս Մեծն Օտեան, Չերազ, Անարունեան եւ ուրիշներ, բրած էր իր կենտրին մէջ, յաճախ կամ մեծ չափով մը մոռնալով թեւեւ գրականութեան եւ գեղեցիկին պաշտելութիւնը՝ ազգին պաշտամունքին համար: Առ ոչինչ գտաւ ատար մէջ անբնականաւ. «Վանազի, ըսաւ, հիմարտ մարդուն մէջ հոգին չկոտար: Երբ սուրբ իսէյաի մը վրայ է հարցը, զորիւր կը վազէ գլայի ուր որ կ'արշուէ սիրտը. ու անհնայեկու մոռնիկ կրած այդ ինքնագրկանքէն է որ կը կարգ համայնքը, այնքան աւելի՝ որքան քարծն հոգիի աէր են աններքը: Մանրամասնութիւններ յիշեց յորեկանին կեանքին՝ անոր ազգին հանդէպ մեծ սէրը բացատրող: Առ վերջացուց իր խօսքերը, իրձ յայտնելով որ Յօգանհան, այժմ թրեւս մեծ եօթնասունամեակի, չմերսնայ տակալին, եւ իր շնորհալի ալմարմարով, արծաթեային եւ ոսկեղէնէն վերջ, տասնամիակ մը յետոյ, ընդունի ապամանկեայ յորեկանին ալ պատիւը:

Հանդէսը փակուեցաւ «Տէր կեցոյ՝ մաղթեբրդով եւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր օրհնութեամբ:

Ս. ՅԱԿՈԲԻ ՆԵՐՍԷՆ

ԱՄՍՈՐԵԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

✽ Մայիս 1 կիր. — Նոր կիւրակէ. Նահատակաց յիշատակին յատուկ Ս. Պատրարք մատուցուեցաւ Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ՝ ուր քարոզեց Տ. Յակոբ վրդ. անուանութեան գաղափարին շուրջ, քնարան ունենալով Յօրի առ խօսքը: «Մարդ եթէ մեծնի պիտի վերապրի՝ աղիճօս, զանազան ապացոյցներով՝ հանուած՝ Աստուծոյ սէրէն առ մարդիկ, մարդուն բարոյական էակ մը ինքեւ իրողութեան, կատարելութեան տնէշանքէն եւ վերապէս Յիսուսի իսկ խոսքովութեան, ապացուցուց թէ, արդարեւ մարդ պիտի ապրի մանկեցուց թէ: — Յետ Ս. Պատրարքի մանուսկր Լուրեան գիտ կատարուեցաւ Ս. Փրկիչ Ազգ. գերեզմանատան մէջ ուր Տ. Սերգեյ Վրդ. խօսք առաւ ու զգեցուց յիշատակը Հայ բիւրաւոր Նահատակներու որոնք ինչպէս համաշխարհային պատերազմի ընթացքին:

✽ Մայիս 6 Ուր. — Ամեն. Ս. Պատրիարք Հոր կողմէ Տ. Մեսրոպ Արքեպս. և Տ. Կիրեղ Վրդ. եգիպտական հիւպատոսարանի գալցին մասնակցելու ֆարուք Ա. Թագաւորի գահակալութեան տարեգարմի առթիւ տարբուած պաշտօնական ընդունելութեան:

✽ Մայիս 8 Կիր. — Աւստրալիացիներ Կիրեղէ. Հանդիսաւոր Ս. Պատրիարք մատուցուեցաւ Քրիստոսի Ս. Գիրեղմանին վրայ: Պատարագեց Տ. Մեսրոպ Արքեպս.: — Որովհետեւ ժողովուրդը չէր կրնար մասնակցել Ս. Յարութեան Տաճարի պատարագին՝ չընդառնալով տեղեկացի մէջ ևս Ս. Պատարագ մատուցուեցաւ ուր քարոզեց Տ. Սիրն Վրդ. «Եւ վերայ ալքը վիժի շինեցի ցեղեկացի իմ» բնարանով, որուն տօնը ներկայացուցաւ իբրեւ Քրիստոնէական առաջին եկեղեցիի հիմնադրութեան տօնը, Սիոնի բարձունքի վրայ, Վերնատան մէջ, ուր տվոր էին հաւաքուելի Առաքելները Յիսուսի Յարութենէն վերջ: Անկառաւոր եկեղեցիներ, Աշխարհամատուռը, բովանակ քրիստոնէութեան ապօթարանը: Այս կիրակի, ըսաւ, կը հոգւելի Նաեւ Կանաչ Կիրակի, վանկի Յիսուսի ցանաճ հաւատքի սերմերը քննելու ու զմրտալ կանաչաւթմամբ ծածկեցին քրիստոնէական եկեղեցիին գալուց: Հիմքը ուրուն վրայ կանգնեց Քրիստոս իր եկեղեցին Առաքելներու հաւատքէ էր. Հայաստանեայց եկեղեցին անխառն մնացած է այդ հաւատքի հիմքին վրայ: Հայ ապգը Հայ եկեղեցիով միայն կրնայ վերաբերի Մեր եկեղեցւոյ Աշխարհամատուռ իշխանութենէ և, ուրիշ չուլց քրիստոնէական լոյսը մարդը՝ Հայաստանի վրայ: Անկառաւոր եւ տկար է այսօր. սակայն պիտի ապրի, որքան աստեւ որ հայտը հոգիին մէջ կ'ապրի Քրիստոսի հաւատքը:

✽ Մայիս 9 Բշ. — Ս. Լուսաւորի եկեղեցիի նորոգութիւնը որ Զատիկեան տօնեւրու պատահաւով պահ մը կանգ առած էր վերստին:

— Միաբանական Ընդհ. ժողով տեղի ունեցաւ քննելու և վաւերացնելու համար Ս. Աթոռոյ այս տարուան ելեւմատացոյցը:

✽ Մայիս 12 Եւ. — Պաղեստինի Բարձր Գոմիւնէր իր ախնա՞, գտնուել և բարձրատնայնան հետեւորդներով միասին այցելեց վանք Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը՝ բնակեցնել եկեղեցւոյ աւագ դրան առջև Նորին Վեմութիւնը, որ առաջնորդուեցաւ Ս. Յակոբայ եկեղեցին ուր իբրեւ տըրուեցան հարկ եղած ստեղծութիւններ եկեղեցիի մասին և ի տես հանուեցան ինչ ինչ թանկագին իրերէններ:

Նոյն օրը Նորին Վեմութիւնը այցելած է Նաեւ Բեկզեհէմ, ուր ևս մեր վանքի Տեսուչ Տ. Սուրբէն վրդ. յոյն և լատին Միաբանութեանց Տեսուչներուն հետ միասին գլխավորած և Ս. Այր առաջնորդած են վեմ, այցելուել:

✽ Մայիս 15 Կիր. — Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարին մէջ քարոզեց Տ. Կիրեղ Վրդ. «Քրիստոս, Յարեալ ի Մեռելոց» բնարանով. բացատրեց

Քրիստոսի հրաշափառ Յարութեան նշանակութիւնը: Վճիռկաւ ըսաւ ոչ միայն կը հաստատէ մարդուն անմահութիւնը այլ և յաւիտենական կեանքի խելութիւնը: Ասով ծնաւ սրբանէր կեանքի արշալոյսը և յաղթական կեանքի զիտակցութիւնը մարգուն մէջն:

✽ Մայիս 16 Բշ. — Այսօր գումարուեցաւ Միաբանական Ընդհ. ժողովոյ այս տարուան չորրորդ նիստը ուր Տնօրէն ժողովոյ նախկին անդամ Տ. Զգօն Վրդ. տեղ, նոր անգամ ընտրուեցաւ Հայ ֆայի Հոգեւոր Հովիւ՝ Տ. Շաւարշ Վրդ., իսկ Տ. Շաւարշ Վրդ. տեղ՝ Հոգեւոր Հովիւ կարգուեցաւ Տ. Յուսէփ Վրդ., առժամայն Աւագ Թարգման նշանակուեցաւ Տ. Հայրիկ Վրդ.:

✽ Մայիս 20 Ուր. — Ս. Մեսրոպ Արքեպս. և Տ. Կիրեղ Վրդ. ներկայ գտնուեցան Նրուսաղէ մի նախկին Անգլիկան եկեղ. Մաքսիմիան յիշատակին կառուցուած օրհնի մը բացման հանդէսին:

✽ Մայիս 22 Կիր. — Մայր Տաճարի մէջ քարոզեց Տ. Տիրան Վրդ. Նրեմանի իսկի տօնին առթիւ, «Պարտ էր Քրիստոսի չարչարել և յառնել» բնարանով, բացատրեց թէ մարդը Քրիստոնէութիւնը այս երկու բառերուն մէջ կ'ամփոփուի՝ զարչարել և յառնել: Զարչարանքը և Յարութիւնը կը խորհրդանշուին Լուսաւոր Ուսով: Իսկը լոյսեւրու մէջ՝ կեանքի առեղծաւորին լուծումն է: Կեանքի առաւելանքը այն աստեւ միայն կ'արժէ կրել՝ երբ երկինքի լոյսին մէջ դիտուել ան:

✽ Մայիս 29 Կիր. — Միաբանական և աշակերտութեան մէջ մարդ գլխաւորութեամբ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոսի, Ս. Յարութեան Տաճար իջաւ օրուան Ս. Պատարագը անդ պաշտեց, իսկ միւս մարդ մնաց աստեւ մասնակցելու Ս. Պատարագին որ տեղի ունեցաւ Ս. Շիշտակապետեց եկեղեցիի մէջ, ուր քարոզեց Տ. Սիրն Վրդ. Մանուկեան բնարան առեղծով Յով. Ժ. 10 և ԺԴ. 6 համարները: Բացատրեց թէ Յիսուս և ճշմարիտ և կատարեալ կեանքը, որ աշխարհ եկաւ մարդոց տալու համար հոգեւոր բուն կեանքը: Համոզումով շնչանց թէ Յիսուսէ առաջ ոչ մէկ իմաստասիրական վարդապետութիւն կամ կրօնը չէր կրցած բացատրել Կեմքի խորհուրդը, մարդոց տալ իրական կեանքը և անոր արժէքն ու նպատակը: Թէ մարդիկ կը վախճային կեանքի իմաստին թափանցելէ: Ինչպէս, այսօր ևս, անոնք որ հաւատարմ և հոգի ջալութիւն չունին՝ չեն համարձակիր մօտենալ Աստուծոյ, սարսափելով անկէ, և կը նային կեանքի մեծագոյն խնդիրներուն վրայ շատ մակերեսային կերպով: Գեաղ և լրէութեամբ մօտենալ կեանքին, որուն խաւարն ու նպատակը կէտն է Աստուծոյ: Գեաղ է շնան իմաստին Յիսուսէ, այդիկ Անոր կեանքը Անոր հետ: Որ է սկիզբը, նպատակն ու իմաստը կեանքին: Բարձր մեծ սուրբերը աշխատեցան նմանի Յիսուսի՝ ու ապշուց կրցան մօտենալ Աստուծոյ: